

Nicolae Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, Ediție îngrijită, Introducere, note și bibliografie de Iordan Datcu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, 318 p.

Un act cultural cu o profundă semnificație istorică - reunirea scrierilor savantului Nicolae Iorga referitoare la *Neamul românesc în Basarabia* - își are însemnătatea și actualitatea mereu și imperativ necesare, câtă vreme nedreptatea mai persistă și adevărul este încă falsificat de profitorii și urmașii celor ce-au săvârșit raptul teritorial. Reunind așadar într-un singur volum lucrările *Neamul românesc în Basarabia* (1905) și *Basarabia noastră* (1912), Iordan Datcu o face cu convingerea unei înalte și justificate îndatoriri patriotice față de generațiile de astăzi și cele de mâine, tocmai fiindcă, așa cum relevă el în *Introducere* la noua ediție "opera lui Nicolae Iorga închinată Basarabiei rămâne actuală nu doar prin calitățile ei științifice primordiale, ci și printr-o serie de îndemnuri", între care, mai presus de toate, acela atât de actual și pentru clipa de față, aidoma unui testament sacru al istoricului și al tuturor înaintașilor: **"făgăduim că vom da tot ce e mai bun în noi, credință și muncă, noi înșine și urmașii noștri, pentru ca vechea nedreptate să se șteargă și viața națională liberă să domnească și peste acele plaiuri ale întunericului și robiei, unde dreptul nostru veșnic ne cheamă"**.

Editorul prezentei ediții surprinde și relevă locul și rolul punctului de vedere românesc, în acest caz al lui Iorga, în contextul istoriografiei străine; istoria Basarabiei și Bucovinei, de pildă, arată Iordan Datcu, trebuia și încă este necesar să fie scrisă în primul rând de către români și "nu lăsată pe seama străinilor", care difuzează scrisul lor "părtinitor, tendențios", relatând doar "ce-i interesează numai pe dânsii și ce le folosește numai lor". În cazul de față, în problema Basarabiei, superioritatea incontestabilă a scrierilor lui Iorga rezultă într-adevăr nu numai din meticulozitatea și rigurozitatea documentării și sondării sine ira et studio a realităților istorice din și despre Basarabia, ci mai ales din atitudinea profund umană și rațională față de menirea justițiară a cuvântului scris: "un popor - scria Iorga - se poate apăra de copleșirea altuia prin alte mijloace decât ciomegele"; astfel, chiar în cei o sută de ani de robie rusească, pe țărani români basarabeni "nimeni nu i-a putut abate de la datinile lor străvechi și nu-i va putea abate nimeni"; călătorind prin Basarabia după un veac de stăpânire străină, Iorga vede că "aceia ce garantează stăpânirea noastră în Basarabia sunt cinci secole de istorie moldovenească și două milioane și jumătate de locuitori români"; și pentru cei de ieri, de azi și de mâine Basarabia este "mâna dreaptă a trupului României". Superioritatea și actualitatea scrisului lui Iorga rezidă și din atitudinea atât de umană și rațională a istoricului față de străinii aduși în Basarabia și rămași aici: "eu am ochi să văd că mai sunt și alții aici și am suflet ca să înțeleg și dreptul lor de a trăi pe acest pământ, de unde, nu numai că nu se cade a-i izgoni cu sila, dar nici

măcar a-i face să se simtă nenorociți pe dânsul".

Tocmai de aceea azi și mâine - mai ales în acel mâine, în Casa Comună a Europei care se va zămisli și clădi cu dreptate și omenie - cartea lui Iorga este și va fi, așa cum o vedea și simțea basarabeanul Ion Pelivan în 1931, nu numai **"cea mai mare operă (...) care a contribuit la trezirea conștiinței naționale și la luminarea sufletelor românești din Basarabia încătușată"**, dar și **"adevărata evanghelie de mângâiere și încurajare a românilor basarabeni"** și de nădejde pentru populația alogenă din Republica Moldova de azi că, acei ai căror înaintași au fost mereu umiliți și obidiți de cnutul țarismului și represaliile barbare staliniste în trecut, nu vor fi capabili să o trateze decât aidoma fraților lor din cadrul ~~aceleiași~~ comunități, unde istoria i-a așezat laolaltă.

Mihai Iacobescu